

Fecr Yayınları: 815

İLK MÜSLÜMANLARA DAİR EVÂİL SÖYLEMİ

Kevser ÖZDOĞAN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Editör
M. Hanefi PALABIYIK

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Mart 2024

ISBN: 978-625-6602-68-7

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

İLK MÜSLÜMANLARA DAİR EVÂİL SÖYLEMİ

Kevser ÖZDOĞAN

Ankara 2024

Kevser ÖZDOĞAN

Kütahya'nın Emet ilçesinde dünyaya geldi. 2010 yılında Uludağ Üniversitesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. Aynı yıl başladığı yüksek lisansını 2013 yılında “Hz. Peygamber'in Çocukları” isimli teziyle Atatürk Üniversitesi'nde tamamladı. 2022 yılında “İlk Müslümanlara Dair Evâil Söylemi” isimli teziyle de doktorasını aynı üniversitede tamamladı. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde İslam Tarihi alanında Araştırma Görevlisi olarak 2012 yılında başladığı görevine, Dr. Öğretim Üyesi olarak devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	9
--------------	---

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN TEMELLERİ

I. Araştırmanın Kapsamı ve Amacı	11
II. Araştırmanın Yöntemi	14
III. Konunun Sınırlılıkları.....	16
A. Yorum ve Ön Kabuller/Ön Bilgiler	18
B. Dil ve Metindeki Anlam Belirsizliği	20
C. Anı ve Tarih İlişkisi.....	24
D. Kronoloji.....	30
IV. Araştırmanın Kavramları.....	34
A. Evâil Kavramı ve Literatürü.....	35
B. Söylem Kavramı ve Literatürü	47

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHÎ KISA ANLATILARDA İLK MÜSLÜMAN

1.1. YÖNTEMİN TEORİSİ.....	55
1.1.1. İlk Müslüman Anlatıları Üzerinden Metne Biçimsel Bakış ...	55
1.1.1.1. Eser Girişlerindeki Müellif Yöntemiyle Metnin İlişkisi... 57	
1.1.1.2. Eser Sunum Tarzlarıyla Metnin İlişkisi	63
1.1.1.3. Anlatının Kaynağıyla Metnin İlişkisi.....	65

1.1.1.4. Metindeki Kavramlar, Kalıplar ve İfadeler.....	70
1.1.1.5. Metni Gerekçeleştirme Problemi: Yapılan Açıklamalar .	72
1.1.2. İlk Müslüman Anlatıları Perspektifinden Metne Yorumsal Bakış.....	77
1.1.2.1. Tarihçi ve Yorumu	78
1.1.2.2. Tarihin Ortaya Çıkardığı Bakış Açıları.....	79
1.1.2.3. Kapalı ve Açık Bağlımlar.....	85
1.2. YÖNTEMİN PRATİĞİ.....	86
1.2.1. İlk Müslüman Kısa Anlatıları Üzerinden Metne Biçimsel Bakış.....	87
1.2.1.1. İlk Müslüman Kısa Anlatılarının Kaynağı	87
1.2.1.2. Kavramsal Farklılaşma ile Ortaya Çıkan Kısa Anlatıların Kaynağı.....	94
1.2.1.3. İlk Müslüman Kısa Anlatılarında Kullanılan Kavramlar, Kalıplar, İfadeler ve Gerekçeleştirme	101
1.2.1.4. Kavramsal Farklılaşma ile Ortaya Çıkan Kısa Anlatılarda Kullanılan Kavramlar, Kalıplar, İfadeler ve Gerekçeleştirme..	120
1.2.2. İlk Müslüman Kısa Anlatıları Perspektifinden Metne Yorumsal Bakış.....	144
1.2.2.1. Tarihin Ortaya Çıkardığı Bakış Açıları.....	144
1.2.2.2. Kapalı ve Açık Bağlımlar.....	158
1.3. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ.....	164

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHİ ANLATILARDA İLK MÜSLÜMAN LİSTELERİ

2.1. YÖNTEMİN TEORİSİ	169
2.1.1. Listeler ve Tarih Yazıcılığı Sorunu Üzerinden Metne Biçimsel Bakış.....	169
2.1.2. Metinlerarasılık Perspektifinden Metne Yorumsal Bakış ..	177
2.2. YÖNTEMİN PRATİĞİ.....	180
2.2.1. Listeler Üzerinden Metne Biçimsel Bakış.....	180
2.2.1.1. Metne Gömülü Salt Listeler.....	180
2.2.1.2. Anlatıya Gömülü Listeler	224
2.2.2. Listelere Metinlerarasılık Perspektifinden Yorumsal Bakış	239
2.3. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ.....	242

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİHİ OLAY ANLATILARINDA MÜSLÜMAN OLMA

3.1. YÖNTEMİN TEORİSİ.....	248
3.1.1. Müslüman Olma Anlatıları Üzerinden Metne Biçimsel Bakış.....	248
3.1.1.1. Kişiler: Anlatıcı-Karakter/Olay Kahramanı.....	248
3.1.1.2. Mekân ve Zaman.....	252
3.1.1.3. Olay Örgüsü.....	253
3.1.2. Tutarlılık Perspektifinden Metne Yorumsal Bakış	257
3.2. YÖNTEMİN PRATIĞİ	259
3.2.1. Müslüman Olma Anlatıları Üzerinden Metne Biçimsel Bakış.....	259
3.2.1.1. Listelerde Yer Alan İlk Müslümanların Müslüman Olma Anlatılarında Kişi, Mekân-Zaman ve Olay Örgüsü.....	259
Hatice bt. Huveylid'in Müslüman Olma Anlatısı.....	259
3.2.1.2. Listeler Dışında Kalan İsimlerin Müslüman Olma Anlatılarında Kişi, Mekân-Zaman ve Olay Örgüsü.....	280
3.2.2. Müslüman Olma Anlatılarına Tutarlılık Perspektifinden Yorumsal Bakış	289
3.3. BÖLÜM DEĞERLENDİRMESİ.....	293
SONUÇ.....	297
KAYNAKÇA.....	303

ÖN SÖZ

İlk Müslümanın kim olduğuna dair kaynaklarda farklı bilgiler bulunmaktadır. Kaynaklarda yer alan bu haberler, ilk Müslümanın kim olduğu tartışmalarını beraberinde getirmektedir. Bahsi geçen haberler belirlenen yöntem çerçevesinde incelenerek, bu tartışmaların sebepleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu sebeple çalışma boyunca ne ilk Müslümanlarla ilgili farklı anlatılar uzlaştırılmaya ne de hangisinin yanlış olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bilakis ilgili farklılıkların doğurduğu neticeler üzerinde durulmuştur.

Giriş ve üç bölümden müteşekkil çalışmamızın “Giriş” bölümünde konunun sınırları, amacı, problemleri ve kavramları incelenmiştir. Her bölümün kendi yöntemi, metnin dil-yazar ilişkisini gösteren biçimsel bakış ile metin-tarihçi ilişkisini yansıtan yorumsal bakış olmak üzere iki temel başlık altında ele alınmıştır. Yine her bölümde belirlenen yöntemin uygulaması, değerlendirme kısmında yapılmıştır. Birinci bölümde kısa anlatı olarak ifade edilen anlatılarda, ilk Müslüman olduğu söylenen isimler hakkında aktarılan haberlerin ortaya çıkardığı durumları incelenmiştir. İkinci bölümde, ilk Müslümanın, kavramsal genişlemeyle ilk Müslümanlara dönüşmesi ve ilk Müslümanlar olarak ifade edilen kişiler üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise, ilk Müslümanlardan olduğu ifade edilen kişilerin Müslüman olma anlatıları incelenmiştir. Ulaştığımız nihaî neticelerse sonuç kısmında ele alınmıştır.

Yazım kuralları noktasında, *İslam Ansiklopedisi*'ni temel almakla birlikte Arapça ifade ve isimlerde Arapça okuma kurallarına riayet edilmiştir.

Çalışmamızın yöntem kısmı çok teorik kaldığı için sonraki bölümlerde geriye dönerek metni okuma ihtiyacı hâsıl olabilir. Bu durum çalışmamızın bir kusuru olarak görülmemelidir. Çünkü tarihi metinlere uyguladığımız yöntemin, İslam Tarihi çalışmaları için bir ilk olması, iddialarımızı temellendirme ihtiyacımız, metnin bu tür inşasını gerekli kılmıştır. Eğer yöntemde yazdıklarımızı metnin içine yerleştirseydik hem maksadımızı ortaya koymak açısından zorluk yaşayacaktık hem de okuyucu açısından metin, çok daha dağınık ve problemlili olacaktı.

Yayınlanan bu çalışma, doktora tezimizin gözden geçirilmiş hali olduğundan, metinde basit düzeltmeler dışında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Bu haliyle yayımlanmasının temel sebebi, ilk defa öne sürdüğümüz bir yöntemin siyer alanına tatbik edilmesinden kaynaklı teknik ayrıntılar içermesidir. Bu durumun, aynı zamanda, sonraki süreçte yapılacak çalışmaları teşvik edeceğini ve araştırmacılara örnek olacağını ümit etmekteyiz.

Çalışmamıza büyük katkıları olan, saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Mustafa Ağırman, Prof. Dr. M. Hanefi Palabıyık, Prof. Dr. Ömer Kara, Prof. Dr. Necdet Çağıl, Prof. Dr. Levent Öztürk, Prof. Dr. Nahide Bozkurt ve Doç. Dr. A. Hilal Kalkandelen'e minnettarım. Ayrıca emeği geçen tüm diğer tüm hocalarıma özellikle de Arş. Gör. Şükran Adıgüzel'e ve Arş. Gör. Nuray Durmuş'a şükranlarımı sunarım. Son olarak, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili aileme müteşekkirim.

Kevser ÖZDOĞAN

Erzurum - 2024